

שמעתא עמיקתא

גליון תל"ד | פרשת שלח | תש"פ | קהילת הניכי הישיבות | רמות ב'

שמעתא אליבא דהלכתא

האם "מנעול בקבוקי יין" מועיל כחותם מפני מגע עכו"ם

א. יין של עכו"ם וסתם יינם. ב. מגע עכו"ם. ג. לחשוש לאיחלופי ולשמא נגע. ד. שומר יוצא ונכנס. ה. חותם תוך חותם. ו. הכרעת הפוסקים. ז. לבדוק אחר החותם. ח. חור על חותמו ולא הכירו. ט. מה בכלל חותם. י. אותיות. יא. מנעול. יב. מנעול של זמנו.

ישנו מוצר חדש הנקרא "מנעול בקבוקי יין", שהוא פקק המתלבש על פי הבקבוק עם מנעול מספרים הניתן לפתחו רק ע"י קוד. ונשאלנו האם מועיל פקק זה להתיר מחשש מגע עכו"ם או שיש לחוש שינסה העכו"ם לפתחו כי לא יהיה ניכר הדבר.

א. סתם יינם ומגע עכו"ם

תנן בע"ז (כ"ט:) יין שנתנדף לע"ז אסור אפי' בהנאה. ועיי"ש (נ"ו:) דחז"ל גזרו על פתן ושמן משום יינם ועל יינם אפי' שלא נסכו לאסרו בהנאה משום בנותיהן. ופרש"י (ס"ג) שאסרוהו משום שהיין בוער בו ומביאו לידי בנותיהן. וכן פסק השו"ע (יו"ד ס"ח קכ"ג). ויעו"י בע"ז (נ"ח:) שאף מגע עכו"ם ביין שלנו אסור אף בהנאה. וכן פסקו השו"ע (ס"ג).

ב. בזמן הזה

וכת' **הטור** (שם) בשם **רשב"ם** בשם **רש"י** (יבמות כג. ד"ה אלא) על שם הגאונים שבה"ז אין איסור הנאה במגע גוי ביין שלנו. אולם **הרשב"א** (תוה"א ב"ה ש"א מ.) כת' שכבר נהגו בזה איסור בכל הארצות האלה ואפי' בהנאה. **והב"י** (שם) כת' שנראה מסתימת **הרמב"ם** (מא"א פ"א ה"ה) שלא לחלק בזה.

ועי' **ברמ"א** (שם) שבה"ז שאינו שכיח שהאומות מנסכים לעכו"ם, י"א שמגע עכו"ם ביין שלנו אינו אסור בהנאה, רק בשתייה, וכן סתם יין שלהם, ומי"מ לכתח' אסור לקנותו ולמכרו כדי להשתכר בו, ויש מקילין גם בזה, וטוב להחמיר, ע"כ. ועי' **בש"ך** (ס"ה קכ"ד ס"ק ע"א וע"ב ס"ק קכ"ה) שמקילין במקום הפסד. וכת' **בביאור הגר"א** (אות ה) **השו"ע** השמיט קולא זו כי ס"ל להחמיר בזה.

ג. היש איחלופי ושמא נגע

ועי' **השו"ע** (שם) שאסרו שלא מייחדין יין אצל עכו"ם (כלומר יין שברשות ישראל ומייחד הגוי עמו) כי חוששין שהעכו"ם יגע או יחליף היין, עיי"ש **ברש"י** (ד"ה אבל). וכן הוא **בשו"ע** (ס"ה קכ"ה ס"א) שעכו"ם שנתייחד עם היין, אפי' ברשותינו, אפי' שעה מועטת, אסור בהנאה, אבל מי שנודע לנו שאינו עובד עכו"ם, מותר ליחד יין אצלו, ברשותינו, לזמן מועט. וכת' **הרמ"א** (ס"ה ד) שיי"א שבה"ז שאין העכו"ם מנסכין, אפי' אינו נתפס כנגב שרי, אפי"כ יש לחוש שנגעו לשותו ממנו או להנאה אחרת. מיהו אם פי החבית רחב, או שהוא בקנקן שיש לחוש שמא נגע בו דרך מתעסק, חיישין, ע"כ. ומי"מ אף כשיש חשש נגיעה לרמ"א אינו נאסר במקום הפסד אלא בשתייה בלבד כני"ל באות ב', וכן הוא **בש"ך** (ס"ה ק"ג) ודעת **הצ"צ** (ס"ה פ"ג) דבכה"ג נאסר אף בדיעבד.

ועי' **ברש"י** (תוה"א ב"ה ש"ד נ"ו: וקצר נה:) שבסמכתא לא חיי' שנגע אפי' היה עומד בצד היין סמוך בכדי פישוט ידים, כדל שאין לו רשות ליגע בו לא חיישין ואפילו חביות פתוחות (אפי"כ יש לו מלוח על היין ממש). וכי"כ **הרא"ש** (פ"ה ס"ה י"ב) ועיי"ש שתמה ע"ז דתימה אמאי לא חיי' והלא בקל יכול ליגע, וכתב ד"ל דכיון שידוע הגוי שיפסיד הישראל יינו אם יגע בו מירתת הגוי, והכי נמי תניא בתוספתא (שם) פרוצא שישאר וגוי כונסין לתוכו יין אף על פי שחביות פתוחות והגוי יושב מותר מפני שחזקתו משתמר, ע"כ. וכי"כ הר"ן (שם ל.) בר"ק, ד"ה והני. וכן פסק השו"ע (שם ס"ה). ובאר **הב"ח** (אות ה) שכ"ז דוקא בבית הפתוח לה"ר וישראלים עברי בה"ר, הא לאו הכי לא מירתת. והביאו **הש"ך** (ס"ה ז') (ועי' לעיל בשם **הרמ"א** בענין חשש נגיעה בה"ז).

ד. שומר יוצא ונכנס

ובמקום שמעמיד שומר ישראל שהעכו"ם לא יגע, מועיל, כמבואר במשנה **בע"ז** (ס"א) הובא **בשו"ע** (ס"ה קלא ס"ה א.) ועי' **בע"ז** שם שאין השומר צריך להיות יושב ומשמר אלא אף אם יוצא ונכנס מהני. וכן פסק השו"ע (רס"ה קט"ו רס"ו קלא) שהמניח עכו"ם בחנותו יוצא לבהכ"נ או לבית המרחץ, אפי' שהה זמן רב שרי, מפני שהוא ירא בכל שעה עתה יבא ויראני, ע"כ.

והמרדכי (ע"ז ס"ה תתנו ד' מג ע"ד) בשם **ראב"ן** (ע"ז ס"ה ס"ה) כתב שמ"מ לכתחלה לא יניח אדם בביתו אצל הגוי לא יין ולא חומץ בלא שמירה משום הרחק מן הכיעור. והביאו **הדרכ"מ** (ס"ה קט"ו אות א.) ועפ"ז כת' **הרמ"א** (שם ס"ה א) שלכתחלה לא יניח אדם בביתו יין או חומץ אצל עכו"ם לבד כלל, אבל בדיעבד מותר. ועי' **בש"ך** (ס"ה ק"ח ס"ק ב) שכוונת הרמ"א שדוקא כששהה זמן רב ולא הודיעו שדעתו לשתות אינו מותר אלא בדיעבד. וכן נקט **בביאור הגר"א** (ס"ה קט"ו אות א.).

ה. חותם תוך חותם

ואיתא **בע"ז** (נ"א) תניא אחד הלוקח ואחד השוכר בית בחצרו של נכרי ומלאהו יין ומפתח או חותם ביד ישראל רבי אליעזר מתייר בשתייה וחכמים אוסרים. ויש גורסים ומפתח וחותם. ועיי"ש דאיפסיקא הלכתא כרבי אליעזר.

ועיי' **בב"ב** (שם ד"ה ותרויהו) דאפי' בחותם אחד התייר רבי אליעזר, אי משום דגרסינן מפתח או חותם ואי משום דאפי' לספרים דגרסי מפתח וחותם איכא לפרושי דמפתח או חותם קאמר. ובאר **הרשב"א** (תוה"א ב"ה ש"ד נ"ב) שטעמם כי אמרו **בע"ז** (ס"ט) דרבי אליעזר לא חייש לזיופא אי נמי מדלא קתני שני מפתחות או שני חותמות.

אלא דעי' **בע"ז** (נ"ט) דאמרו חלב, בשר, יין ותכלת ששלחם ע"י עכו"ם, אסורין בחותם א', בחותם ב', בחותם ג', חותם ד' מותרים. חילתית, מורייס (שומן דגים), פת וגבינה מותרין אפילו בחותם א'. ופרש"י (ד"ה אסורין) שאלו שצריכים חותם תוך חותם טעמא הוא דכיון שדמיהן יקרים חיי' שהעכו"ם יטרוח ויזיף לחתלים, ועל היין חיי' שינסכנו, אבל שאר איסורים לא טרח כולי האי ועיי"כ בחותם א' סג'י. ו**הרשב"א** (תוה"א ב"ה ש"ב נ"ו: וארוך כ"ה) כת' דטעמא כי אלו אסורין מהי"ת ועיי"כ החמירו חכמים דחותם בתוך חותם בעינין. ואע"פ שסתם יינן אינו אלא מדרבנן החמירו בו כשל תורה משום דחביב ניסוך עליהם וטרחו ומזיפיי חותם א'. ועי' **בשו"ע** (ס"ה ק"ח ס"ה א) שנקט כהרשב"א. **והתורת חסאת** (ככל לב אות ה) כת' שטוב להחמיר ככל הפירושים. והביאו **הש"ך** (ס"ה ד).

ומבואר דליין לא סגי בחותם א' דלא כרב אליעזר, וזה סותר מה שמבואר לעיל דקיי"ל כר"א. וכבר עמדו בזה **בב"ב** (שם ל.) ד"ה דאמר והביאו בשם ר"ת לחלק דלעולם ביד גוי דוקא הוא דסגי בחותם א' משום דמירתת ולא מזיף, אבל ביד ישראל חשוד צריך שני חותמות דבחותם א' איכא למיחש שיזיף דלא מירתת כ"כ שהוא סבר שניאמינוהו כיון ששם ישראל עליו. ועיי"ש **ש"ת** גופייהו פירשו דחכא וחתם בעכו"ם איירי, וכת' לחלק בין שולח לחבירו ואינו חוזר ורואה חותמו להכיור דזו צריך חותם בתוך חותם דלא מרתת שסבור האחר לא יכיר החותם, לביו היכא שמניחו ביד העכו"ם ועתיד לראות חותמו להכיור די בחותם א'. **והר"ן** (יא. בר"ק) כת' שנראין דברי בעלי התוס' אבל אחרים כתבו דר"א לא בא להתיר יין בחותם א' אלא לומר דמפתח וחותם חשיבי כשני חותמות ואי ליכא מפתח צריך שני חותמות.

ו. הכרעת הפוסקים

ועי' **בשו"ע** (רס"ה ק"ח וקל) שסתם בדעה ראשונה החמיר דאף במפקיד בעינין ב' חותמות, **והרמ"א** (שם) כת' בשם י"א דלא בעינין ב' חותמות רבי ישראל חשוד, אבל בעכו"ם די בחותם א', ובדיעבד יש לסמוך על זה. וכת' **בש"ך** (ס"ה קט"ו ס"ק יא) דאף בלא הפסי"מ סמכין להקל בדיעבד. **והבה"ח** (ס"ה ק"ח אות ה) הביא **מהחלק"ל** (ה"א יו"ד ס"ה קט"ו) ועוד פוסקים דלהשו"ע אלו החמירו אף בדיעבד. ועי' **בש"ך** (ס"ה ק"ח ס"ק ד) שאף בחשוד בעינין שני חותמות היינו בחשוד לנסך דין, ועוד טעמא דדין הוי משום חביב ניסוך טרח ומזיף, וזה לא שייך בישראל חשוד על איסורים אחרים. **והט"ז** (ס"ה ד) כת' שבה"ז יש להקל לכו"ע אף לכתח' בעכו"ם בחותם א', כי לאו עע"ז הם עיי"כ אין שייך חביב ניסך. וכי"כ **במנח"ה** (ככל לב ס"ק כד) ו**בערוה"ש** (אות יא).

פניני הלכה

האם רשאי הבן

להניח לאביו לשמשו

איתא בירושלמי (פ"ק דפאה ה"א ופ"ק דקידושין ה"ז) - אמו של ר' ישמעאל באת וקייבלת עלוי לרבותינו, אמרה להן גיערו בישמעאל בני שאינו נוהג בי כבוד, באותה שעה נתכרכמו פניהם של רבותינו אמרו איפשר ר' ישמעאל לא נהג בכבוד אבותיו, אמרו לה מה עביד לך, אמרה כד דו נפק מבית וועדה אנא בעי משגוה ריגלוי ומישתי מהן ולא שבק לי, אמרו לו הואיל והוא רצונה הוא כבודה.

[ופי' **הפני משה** (שם) - כשהוא יוצא מבית המדרש ובא לבית ורצה אני לרחוץ רגליו ולשתות המים מחמת חשק אהבתו המים ולא מניח אותי לעשות כך. ואמרו לו חכמים הואיל והוא רצונה יניחנה לעשות כך. ובה מקיים כיבודה]

וכתב **הב"י** (יו"ד ס"ה ר"מ) - ופסק ר' ירוחם (ני"א ח"ד טו:) כן בין באביו בין באמו. ולי נראה דאיכא לאפלוגי במילתא בין אם אביו בן תורה לאם אינו בן תורה, מדגרסינן בתלמודא דידן (קידושין ל"א:) אמר ליה רב יעקב בר אבהו לאבבי כגון אנא דעד דאתינא מבי רב אבא מדלי לי כסא, ואמא מזוגא לי, היכי אעביד, א"ל מאמך קבל מאביך לא תקבל כיון דבר תורה הוא חלשא דעתיה.

[ועיי' **במהרש"א** בקידושין דביאר דאפי' למי"ד (נ"ב) דבין האב ובין הרב שמחל על כבודו הוא מחול, היינו הכבוד שראוי לתלמיד לעשות לרבו, אבל אם הרב עושה כבוד לתלמידו כי הכא אינו מחול, דמי"מ חלשה דעתיה.]

ובמקנה שם שכתב דאע"ג שהרב שמחל על כבודו כבודו מחול, מי"מ צריך לעשות לו הידור קצת וכדמייתי (שם לב:) עובדא דרבא רב פפא קפדי על זה]. וכדבריו בב"י פסק המחבר **בשו"ע** (שם סכ"ה) - אם האב רוצה לשרת הבן מותר לקבל ממנו, אפי"כ האב בן תורה.

[ועיי' **בחי' אדם** (ה"ל כיבוד אב ואם כלל ס"ז אות כ"ה) שכתב דאם האב רוצה לשרת הבן מותר לקבל ממנו אפי"כ האב בן תורה דבלאו הכי אסור להשתמש בבן תורה. ע"כ. ונראה מלשונו דס"ל דהיא דינא הוא מדין כבוד ת"ת, ודלא כפשטות הדברים שהוא משום כבוד אב דחלשה דעתיה. ואפשר דאף הח"א ס"ל דאית ביה משום כבוד אב, אלא דאתא למימר דבלאו הכי יש לאסור בזה אף מצד כבוד ת"ת, ועוד י"ל דכוונתו דכיון דבלאו הכי אסור להשתמש בבן תורה והוא משתמש בו חלשה דעתו ותו עובר נמי משום כיבוד אב].

ובדעת הר' ירוחם י"ל דס"ל כמי"ש הר"ן בקידושין שם - פ"י מתוך שהיה הוא ביותר אהוב וקרוב לאביו ולאמו היו עושיין לו געגועין אלו. ואמר שלא יקבל מאביו. ומיהו אם היה אביו מקפיד בדבר הרבה יקבל, מדגרסי' בירושלמי דפ"ק דפאה (ה"א) אמו של ר' ישמעאל באתה וקבלה עליו וכו', ומכאן אתה למד כן אף לאביו.

והיינו דס"ל דהא דהבבלי איירי בסתמא דרוצה לשרת, דבכה"ג אם האב בן תורה לא יקבל ממנו, אבל באופן שאביו או אמו מפצירים בו הרבה ורוצים שיקבל שירותם, רצונם זהו כבודם. ועיי' **ביש"ש** (קידושין ס"ה ס"ה) דהביא דברי הר"ן. אולם המחבר עיי"כ לא ס"ל חילוק זה, דאלי"כ מאי קי"ל מדברי הבבלי על דברי הירושלמי, ולא הי"ל לדחות דברי הר' ירוחם. ואפי"כ נמצא דס"ל לדינא דאף אם אביו מקפיד בדבר הרבה שיקבל ממנו, כל שאביו בן תורה לא יקבל ממנו דחלשא דעתיה.

ז. לבדוק את החותם

ואיתא בעי"ז (לא: השולח הבית של יין ביד כותי כו' אם מכיר חותמו (שלא זויף) מותר ואם לאו אסור. ועי' **ברשב"א** (תוה"ק ב"ד ש"ב כו: ואר"ז כח:) שהוכיח מכאן שהמשלח עי"ז עכו"ם בסימניו א"צ לחזור ולדקדק אחר הסימניו אם נשתנו אם לאו דסתמא אמרו שאינו טורח ומזייף, אבל אם חזר לדקדק בסימניו ולא הכירן חושש שמא זי"ף.

אולם הרי"ן (שם ד"ה גרסי' במ"א) כתי' על הבריייתא דהוא דבעינן הכא מכיר דוקא בחותם א', אבל שני חותמות אפי' אינו מכיר כגון שולח לחבירו ואינו מודיעו ענין חתימותיו כל שהיא חותמת ושני חותמות ומוצא אותם כתי' שיש אחרים כתבו דאפי' בכמה חותמות בענין שכיח, והאי ענין פירש הרשב"א (לא: ד"ה ה"ד) שפירוש עינא ולפיכך כתי' שהשולח יין לחבירו ביד גוי אין סימן מועיל לו שהרי לא יהיה לו עליו טביעות עין, אבל אחרים אומרים דכי אמרינן מכיר לאו בטביעות עינא אלא כגון שמודיע לחבירו ענין חתימותיו היאך הם וחבירו עומד עליהם ומוצא אותם כענין שהודיע לו, ע"כ.

ועי' **בשו"ע** (סי' ק"ח סעי' ב' ס"י ק"ק סעי' ה') שאם החתמתו כראוי א"צ לחזור אחריו לראותו, אבל אם חזר על חותמו ולא הכירו, אסור. וכת' עליו הרמ"א שדוקא אם הוא דבר שיש לחוש שהחליפו ונהנה בחליפין, או הוא יין ויש לחוש שאסרו בנגיפה, אבל אם רואה הדבר בשלח או הפקיד הוא טוב כמו ששלח, ולא נהנה העכו"ם אם החליפו, לא חיי', אף שהחותם מקולקל, ע"כ.

ח. חזר על חותמו ולא הכיר

ועיניו במרדכי (עי"ז סי' ת"ח ותת"מ) שבמקום שנתקלקל החותם יש מדמים דינו להא דטהרות דאמרינן **בתוספתא** (טהרות פ"ח ה"ו) המניח כליו בחלון של אולירין וחתם בחותם אפי"פ שמצא פתח פתוח וחותם מקולקל כליו טהורים. אבל **הספר התרומה** (סי' קכ"ג) ו**הסמ"ג** (לאוין קמ"ה) כתי' שאם מצא המפתח נסתר או החותם מקולקל אסור אפי"פ ישראל יוצא ונכנס. וכת' **בתורה"ד** (סי' ה"ה) שאפשר לומר דלא פליגי דהיכא דנתקלקל החותם בענין דניכר דעיי' אדם בכונה נעשה לא שרינן אלא בנכנס ויוצא, אבל היכא דלא מוכח מילתא שעיי' אדם בכונה נעשה אלא י"ל שעיי' טלטול תינוקות שלא בכונה נעשה, תלינן ושרי. וכן פסק **השו"ע** (סי' ק"ק סעי' ה') חתמו בשני חותמות וחזר עליו ולא הכירו, או שמצאו סתור, אסור. וכת' עליו הרמ"א שדוקא אם רואים שנסתר בכונה עיי' אדם, אבל במקום שיכולים לתלות שנסתר ונתקלקל מעצמו וכדו', מותר בדיעבד, ע"כ.

ט. מה בכלל חותם

וכתי' **בשו"ע** (סי' ק"ק סעי' ד') ע"פ **הש"ס ע"ז** (לא: **הורמב"ם** (מ"א י"ג פי"ג ה"ח)) כיצד הוא חותם בתוך חותם, סתם החבית בכלי שאינו מהודק כדרך שסותמין כל אדם, וטח בטיט, הרי זה חותם אחד. היה כלי מהודק, וטח עליו מלמעלה, הרי זה חותם בתוך חותם. וכן אם צר פי הנאד, הרי זה חותם אחד, הפך פי הנאד לתוכו וצר עליו, הרי זה חותם בתוך חותם. וכן כל שינוי משמנה מדברים שאין דרך כל אדם, הרי הם כחותם אחד, והטיחה או הקשירה חותם שני, ע"כ.

ועי' **ברשב"א** (תהב"א נ"ג) בשם **הראב"ד** (לא: ד"ה נ"ד) ששני קשרים משונוים הוי כשני חותמות. וכן פסק **השו"ע** (סי' ק"ק סעי' ה'). ועיי"ש (סי' ט') שמבואר דאף קשר אחד בכל חותם. ומירש **ה"ט"ז** (סי' ק"ק סעי' ה') דקשר משונה בעיניו כי כל שאינו דבר משונה לא הוה סימן כלל, דקשר שעושין בעלמא ודאי אין טורח כלל להתיירא אלא ודאי קשר משונה בעיניו. וכן הוא **בערוה"ש** (סי' ק"ח אות י"ט).

י. אותיות

וכתי' הרי"ן (ס"ג) בשם ר"י דשתי אותיות הוי כשני חותמות. וכ"כ **הרשב"א** (ס"ג) דבכה"ג לא טרח ומזייף. וכת' **הרשב"א בתשובה** (ח"א סי' קט) שהדפוסים אפי"פ שיש בהם כמה אותיות לא חשיבי אלא כחותם א' כיון שקובעין אותה בבת א'. וכת' **בארות חיים** (סי' כ"ה הל' י"ג אות בט) בשם **הרא"ה** ששם היותו משונוים גוים שיועילים וכו' כותב סמנין אלא למי שמכיר הכתב. וכדבריהם פסק **השו"ע** (סי' ק"ק סעי' ד'). וביאר **הערוה"ש** (סי' ק"ח אות י"ד) שחותם ע"י אות היינו שכותב במקום הכיסוי אות א' שהוא חציו של אות על הכיסוי וחציו על הכלי או על השק וממילא כשיפתח ויטול משם יתקלקל האות, ובכה"ג אם עושה שתי אותיות כאלו הוי שני חותמות, אבל כשהשיני אותיות הם בדפוס כמו בחתימה ומניח החתימה חציו על הכיסוי וחציו על הכלי אינו אלא חותם א' אפי' אי' הרבה אותיות בהחותם כיון שנעשה הכל בב"א ולכן צריך שיניח החותם בב' מקומות, ע"כ.

יא. מנועול

ועיניו ברשב"א (תוה"ק ש"ס כז. ותוה"א ב"ה ש"ד נב:) דכל היכא דסגי בחותם א' מפתח אינו חשוב כחותם, שאם לא היה בו חותם והיה בו מפתח אסור, אבל אם היה בו מפתח וחותם חשוב המפתח כחותם לענין דברים שצריכים שני חותמות וסגי בהאי מפתח וחותם כאלו היו שני חותמות. וכ"כ **הטור** (סי' ק"ח ו' ק"ל).

אולם עי' בתוס' (ס"ג) שמקשיב דהכא אמרינן ביין שהוא בכלל חביות שצריך שני חותמות, ולעיל בהיהא פירקא אמרינן הלכה כר"א דאמר שבזיתין וחותם ויש גורסים כמותו או חותם ד' בכך, ע"כ תירץ ר"י דהיהא דחביות מייירי בישראל חסוד ולעיל מייירי בעכו"ם, ו**תוס'** דחו דבריו ועיי' פירשו דיש חילוק בין שליח למפקיד כנ"ל. ויוצא נפ"מ בגירסי' דר"א דלהרשב"א שגורס וחותם לדידה לא הוי מפתח חותם כלל במקום שצריך רק חותם א', אלא במקום שצריך שני חותמות אז מהני מפתח בצירוף. וכן פסק **השו"ע** (סי' ק"ח סעי' ד') מפתח וחותם הוי ב' חותמות. אבל בדברים שדי בחותם א', אם לא היה בו אלא מפתח לא חשיב חותם.

ועי' **ב"ט"ז** (סי' ק"ח סעי' ג' וסי' ק"ד סעי' ה') שדעתו שמי"מ בדיעבד ודאי סגי במפתח לפי מה דקיי"ל בולעבד כר"ת (כנ"ל אות ו'), ועיי"ש בשם ה"ט"ז, ושכן דעת **הב"ח**, ו**הורמ"א** קיצר במקום שהיה לו לכתוב היתר לדין בדיעבד. אולם **ה"ט"ז** (סי' ק"ח ו' וקשה"ע על ה"ט"ז וסי' ק"ק סעי' ד') כתי' דאע"ג דלר"ת ודאי סגי אף במפתח א', מ"מ אף לא סמכין עליו אלא בחותם א' ועיי' אים להקל במקום הפס"מ. וכן נקט **החכמ"א** (כ"ל עט אות ד). ו**הפ"ת** (סי' ק"ד) פסק כה"ט"ז. אבל **החכם צבי** (סעי' לט) פסק שמפתח אינו כלום. ו**הפ"ח** (ס"ג) נקט שמפתח מהני כחותם אף לכתחלה. ו**החתי"ס** (סי' ק"ב) כתי' שדעת רוב הפוסקים כה"ט"ז. והכרעת **הערוה"ש** (סי' ק"ח אות טו') להקל בדיעבד או בשעת הדחק. ועי' **במהרש"ם** (ח"א סי' ג' ד"ה וי"ש כתי"ר מדבר) ו**בכה"ח** (סי' ק"ח אות מה) עוד דעות בזה. ועיי"ש ב**כה"ח** (אות ג') שאם סגר בגי' מפתחות מהני לכו"ע כשני חותמות.

יב. מנועול של זמננו

אלא שגרי' שמנועולים של זמננו לכו"ע מהני ואפי' עדיפי מחותם תוך חותם. דהנה כתי' **הרשב"א** (תוה"ק ב"ד ש"ב כו: אר"ז כח:) שהטעם שיינ נאסר בחותם א' משום דחב"ב ניסוד עליהם וטרחי ומזייפי. וכן הביאו **ה"ט"ז** (סי' ק"ח סעי' א') ו**הש"ך** (סי' ד'). ולפי"ז מבואר דהטעם דמהני שני חותמות כי תו לא טרח. וכן הוא **במשאת בנימין** (סי' ס') דסמכין אקשר משונה (כמבואר לעיל) משום דלא טרח ומזייף (אי נמי מרתת). וכן מבואר **ב"ט"ז** המבואר לעיל אות ט', וכן **המב"ש** (ח"א סי' ר"ח ד"ה ד"ה א"ב) כתי' שסתם ב' חותמות אינו מפני שלא ידע הגוי לזייף כמותם אלא בטרחה יתירה, אלא משום דלא טרח אפי' אינו טורח הרבה כמי"ש הרשב"א על נבל יין חתום ששם אותו בשק ופיו למטה דעמל בעיניו הוא להוציא ולזייף. והביאו **החק"ל** (וי"ד ח"ב רס"ג ר"ב ד"ה ומיהו) וכת' שחותם מהני לא כי אין העכו"ם יודע לזייף אלא משום שלא טרח כולי האי. ושכן הוא **ברשב"ש** (סי' תקנ"ג) ו**ביכין בובעז** (סי' ק"ט). והובא **בדרכ"ת** (סי' ק"ל סעי' כט). ועי' **בערוה"ש** (סי' ק"ח אות י"ט) שבמקום שיש אגן סהדי שיש בזה טירחא יתירה מהני כחותם.

ולפי"ז במקום שיש טירחא מרובה הדבר בכלל חותם וק"ו במקום שצריך מומחא, וא"כ בני"ד שהדבר כרוך בפרצא או מומחה ודאי דלא חיי'. והעירוני **מהרשב"א** (חולין צ"ג: ד"ה וי"מ) שכת' בענין בשר אחר ניקור שלא חוששים דלטרח ומזייף דטרחה טובא איכא בחיתוכה משני חותמות ואפי' ממאה למי שאינו יודע בדרך הלמוד, ע"כ. ומה שמצינו מוח' לעיל לענין מפתח כבר כתב **הלבוש** (אות ט') דמפתח נקל הוא לפותחו עיי' מפתח אחר וכיו"ב. וכ"כ **הערוה"ש** (ש"ס אות טז). ו**הדרכ"ת** (סי' ק"ח סעי' ל) הביא שהוא משום דמפתח יזייף קא מזייף. אבל במפתחות של זמננו לא שייך זה, ובדרך זה הביא **הכה"ח** (סוף אות מה) בשם פוסקים דמהני עיי' פ"ק חותם אחד. ולפי"ז בזמננו שפתיחת חסוד לנסך לעי'ן, אבל בעכו"ם די בחותם א', ולבני אשכנז בדיעבד יין לסמוך על דבריהם. ויש מקילין בזמן הזה אף לכתחלה בעכו"ם בחותם אחד. ו' סגירת יין עיי' מנועול מועיל כשני חותמות, וכן הדין בפקק המתלבש על פי הבקבוק עם מנועול מספרים הנקרא "מנועול בקבוקי יין".

מ ס ק נ א ד ר י נ א

א' יין שנתנעל לצי' אסור אפי' בהנאה. וחז"ל גזרו על יינם שלא נסכו לאסרו בהנאה משום בנותיהן, ואף מגע עכו"ם ביין שלנו אסור אף בהנאה. ב' אין לייחד יין אצל עכו"ם מפני שחוששין למגע או לאחלופי. ג' לבני אשכנז, בה"ז שאין העכו"ם מסכנין, אפי' אינו נתפס כגנב היין מותר, אפי"כ יש לחוש שנגעו לשתות ממנו או להנאה אחרת. ואם היין בחבית שפי החבית רחב, או שהוא בקנקן שיש לחוש שמא נגע בו דרך מתעסק, או שישים. ולבני ספרד אם אינו נתפס כגנב היין נאסר בכל אופן. ד' במקום שחותמתו שומר ישראל מועיל אף אם רק יוצא ונכנס. ה' אם עושה חותם תוך חותם מותר להשאיר ביד עכו"ם. וי"א דלא בעינן ב' חותמות ר"מ בישראל חסוד לנסך לעי'ן, אבל בעכו"ם די בחותם א', ולבני אשכנז בדיעבד יין לסמוך על דבריהם. ויש מקילין בזמן הזה אף לכתחלה בעכו"ם בחותם אחד. ו' סגירת יין עיי' מנועול מועיל כשני חותמות, וכן הדין בפקק המתלבש על פי הבקבוק עם מנועול מספרים הנקרא "מנועול בקבוקי יין".

ועיניו **בפר"ח** (ליקוטי יו"ד) דכתב אפי"כ האב בן תורה וכתב בב"י טעמא דחלשה דעתיה, ומיהו כתב הרי"ן שאם אביו מקפיד דבדר הרבה יקבל מדגרסי בירושלמי אביו שר' ישמעאל וכו', ויש לדחות ראייתו דהיכא דאביו בר תורה אפי' יקפיד הרבה לא יקבל משום דלא סגי דלא חלש דעתיה. עיי"כ. ובאמת הדברים מבוארים להדיא בב"י דעל דברי הירושלמי גופא כתב לחלק בין אם אביו בן תורה או שאינו בן תורה.

ועיניו עוד **בברכ"י** (סי' ר"מ ס"ק כ"ה) דהעתיק לדינא דברי הפר"ח.

והנה הגאון **רבי רפאל משפירא אב"ד דזולאזין** בספרו תורת רפאל (ח"א סי' י"א) כתב דאביי ס"ל דהרב שמחל על כבודו אין כבודו מחול, כדאמר בקידושין לר' יעקב בר אבוב מאמך קבל מאביך לא תקבל כיון דבר תורה הוא חלשא דעתיה, והיינו טעמא דהרי"ף הרמב"ם והרא"ש [לבד מרי"ן הביאו בב"י ובשו"ע] השמיטו הך מימרא, דס"ל דלפי מאי דקימ"ל דהרב שמחל על כבודו כבודו מחול א"כ גם מאביי יכול לקבל דהא מחל על כבודו. עכ"ד.

ואע"ג דמילתא בטעמא קאמר ודייק דבריו מהשמטת הרי"ף הרמב"ם והרא"ש, מ"מ אגן אין לנו לדינא אלא דברי השו"ע המפורשים לפנינו, ואף הרמ"א שתיק לדברי המחבר. וכן שאר האחרונים שתקו ולא השיגו על דברי המחבר, ואף הביאו דבריו כזכור.

ומה שהעיר מאה דרב שמחל על כבודו כבודו מחול כבר נתיישב הדבר באחרונים וכנ"ל משמיה דהמהר"ש"א והמקנה. אלא דבארפן שאי אפשר לבן לעשות הדבר בעצמו, כגון שחבן חולה וכיוצא"ב, י"ל דבכה"ג ליכא משום חלישות הדעת לאביו, דהא מקבל שירותו רק מחמת שא"א לו לעשות כן בעצמו.

העולה לדינא - אב ואם הרוצים לשרת את בנם מותר לבן לקבל מהם. אולם אם האב ת"ח אין לבן לקבל ממנו השירות אף אם רצון האב בכך, וכסתימות השו"ע (וצ"ע על המנהג העולם שכמדומה אינם מקפידים על זה). אלא דבכה"ג שא"א לבן לעשות הדבר בעצמו כגון מחמת חולי וכדו' יש מקום להקל אף אם אביו ת"ח.

פניני מוסר

עניני שבת קודש זכירת השבת בימי השבוע (א)

עיי' שזכר את השבת מראה שחביבה עליו - "מבואר בספרי יראים דכל מצוה קודם עשותה צריכה הכנה, להכין עצמו לעשותה בקדושה ובטהרה, ולהכי אמרינן לשם יחוד קודשא כו' קודם עשיית המצוה שהוא הכנה למצוה. **והיוצא מזה, מחמת שמכין עצמו מגלה דעתו שחביבה מצוה בעיניו ומצפה ומשמח לעשותה, ואח"כ בעשותה יעשנה בלב שלם שלא יחללנה ויפגמנה בעשותה שהרי נדרש בלבו אהבה של המצוה היא.** ומעתה יצא לנו בטוב טעם ודעת להבין דעת הרמב"ן ז"ל דכתב דמצוה להזכיר בכל ימי השבוע את יום השבת, ביום א' יאמר היום יום א' בשבת וכן בכל ימי השבוע..."

דעפולה היא עיי' שזכר שבת בכל יום, א"כ מצפה בכל יום ליום השבת לעשותו, אז בהגיע השבת ישמרנו כדת שלא לחלל ח"ו כיון שחביבה עליו שהיה מצפה עליה." (קדושת לוי, בשלח)

נערך ע"י מחבר מדרת "עבודת המועדים"